

גיטין סא

עניין: קרי עליה וצדיק יסוד עולם

חתם סופר

דף ס"א ע"א: וצדיק יסוד עולם. אחז"ל [אבות פ"א מ"ח] על שלשה דברים העולם קיים על הדין ועל האמת ועל השלום שנאמר [זכרי' ח' ט"ז] אמת ומשפט שלום שפטו בשעריכם. הנה לפי ענין הדרש שהם שלשה דברים היה לו לומר אמת ומשפט ושלום שפטו בשעריכם, אבל השתא משמע ענין הקרא שיפטו משפט שלום באמת. והנראה כי הדין אמת הוא הפך השלום שה"פ, שלפי דין האמת עני המנוקף בראש הזית מה שתחתיו כל הקודם זכה, וא"כ אין כאן שלום דאחי לאנשו כי עליו נשא העני את נפשו וזא אחר אשר לא יגע בו לקחתם, ואם נשפוט משפט שלום אינו אמת כי אם נוזיא מיד זה שזכה בהם אם כי הפקר ז"ד הפקר וליונו להוויא מידו [לר' יוסף] משום דרכי השלום, מ"מ אינו אמת עפ"י החורה, לכן ר' יאשי' למד דעת זבולל עירו לכל מי שילקוט דינקוט צדי' וקיי"ל אם לוקט ונתן ציד ה"ז גזל גמור ויהי זה משפט אמת וגם שלום, ונמצא אתה אומר ששלש העמודים שהוא דין אמת ושלום אחד הוא, וזהו וצדיק יסוד עולם, יסוד אחד כולל משלשה עמודים שט"א.

כלי גולה וסופרי שמעון

יש להסביר למה קרי ליה צדיק, דהנה רש"י כתב כאן [ד"ה מאתריה] דר' יאשיה היה מודיע להם דינים בדרשחו, ועיין בעירוזין [ג.נ.]: דשאלו מסאתם שלא לימד עם אחרים — דלא גלי מסכתא — כתיב ציה אשר יפנה ירשיע וכו', עיי"ש ברש"י [ד"ה ירשיע] דלא היה זוכה להורות כהלכה, מעתה אם מי שאינו מורה הוראה נאמר עליו אשר ירשיע לשון רשעות ממילא להיפך מי שמורה הוראה נקרא צדיק. (בעיקר דברי הש"ס בעירוזין ראה צמי' שם מה שכחצנו ואכ"מ). ועיין גם הא דקרי ליה צדיק יסוד עולם, לפי מה שראיתי בס' כתב סופר לפ' שופטים [ד"ה ובמדרש וכו'], לפרש מאמר חז"ל על שלשה דברים העולם עומד על התורה ועל העבודה ועל גמ"ח, דגמ"ח קאי על החורה והעבודה, ר"ל דהחורה שלומד לעצמו צריך גם ללמוד עם אחרים, וכן העבודה שהיא חפלה צריך ג"כ להחפלה בשביל אחרים, וזה נקרא גמ"ח שעושה עם החורה ועם העבודה, עיי"ש מה שמאריך, (ומה שכותב דהלומד לעצמו צדיק הוא, והלומד עם אחר מקרי חסיד, וכן הוא בעבודה אם מחפלה בשביל עצמו מקרי צדיק ומחפלה בשביל אחרים מקרי חסיד, ולדברינו מקרי צדיק גם כשלומד עם אחרים). א"כ שפיר אמר כאן דהוא צדיק יסוד עולם, היינו שהעולם עומד על צדיק וזה שלומד עם אחרים. ודו"ק. וראה צמי' לצרכות [לב:] פי' של צדיק.